

**2^η Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση Επιτροπών του ΟΗΕ
για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου**

«Μαθητές σε ρόλο Διπλωμάτη»

Οδηγός Μελέτης

**Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών
Δικαιωμάτων
«Το δικαίωμα στο νερό»**

**Πρόεδρος: Μόσχου Μελίνα
Αντιπρόεδρος: Παντελάκος Αλέξανδρος**

Περιεχόμενα

1. Καλωσόρισμα του Προεδρείου	3
2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα	4
3. Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων : ρόλος και αρμοδιότητες	4
4. Άρθρο 11 Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα	5
5. Άρθρο 12 Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα	5
6. Βασικές θέσεις του Γενικού Σχολίου Νο.15 (άρθρο 11 και 12)	6
7. Θέματα προς συζήτηση	14
8. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη	14
9. Βιβλιογραφία - Ηλεκτρονικές Πηγές	15

1.Καλωσόρισμα του Προεδρείου

Αγαπητοί συμμετέχοντες,

Είμαστε στην ευχάριστη θέση να σας καλωσορίσουμε στην 2η Μαθητική Προσομοίωση: “Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη”, και συγκεκριμένα στην Επιτροπή για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα. Ως μέλη αυτής της Επιτροπής, καλείστε να ασχοληθείτε με πολύ σημαντικά ζητήματα που αφορούν την προστασία του δικαιώματος στο νερό και να παραθέσετε τις προτάσεις σας πάνω σε αυτό.

Ευελπιστώντας πως αυτή η εμπειρία θα είναι μοναδική για εσάς, δημιουργήσαμε τον ακόλουθο Οδηγό Μελέτης. Σκοπός του είναι να σας βοηθήσει στην προετοιμασία σας και να σας δώσει τα κατάλληλα ερεθίσματα για προσωπική αναζήτηση και για εύρεση ιδεών και προτάσεων με στόχο έναν καλύτερο κόσμο.

Ανυπομονούμε να σας συναντήσουμε από κοντά και να σας βοηθήσουμε με κάθε τρόπο στον διάλογο μέσα στην Επιτροπή. Ελάτε με διάθεση, ζήλο και ευρηματικότητα και απολαύστε όσο το δυνατόν περισσότερο αυτή την μοναδική ευκαιρία.

Καλή επιτυχία και καλή διασκέδαση σε όλους!

Με εκτίμηση,

Μελίνα Μόσχου, Πρόεδρος

Αλέξανδρος Παντελάκος, Αντιπρόεδρος

2. Ιστορική επισκόπηση: ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) αποτελεί έναν παγκόσμιο διεθνή οργανισμό, που συστάθηκε από 51 ιδρυτικά κράτη (ανάμεσα στα οποία και η Ελλάδα) στο Σαν Φρανσίσκο στις 26 Ιουνίου του 1945 και τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου του ίδιου έτους, μετά την κύρωση του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών από τα κοινοβούλια των κρατών μελών . Σήμερα αριθμεί 193 κράτη μέλη

Οι σκοποί του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών καταγράφονται στο άρθρο 1 του Χάρτη , με την παράγραφο 3 να εντάσσει σε αυτούς την *«ανάπτυξη και ενθάρρυνση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς διάκριση φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας»*.

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα είναι μια πολυμερής συνθήκη που εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 16 Δεκεμβρίου 1966 και τέθηκε σε ισχύ στις 3 Ιανουαρίου 1976. Δεσμεύει τα συμβαλλόμενα μέρη της να εργαστούν για τη χορήγηση οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων στα μη αυτοδιοικούμενα εδάφη και στα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των εργασιακών δικαιωμάτων και του δικαιώματος στην υγεία, του δικαιώματος στην εκπαίδευση και του δικαιώματος σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο. Από το 2015, το Σύμφωνο έχει 164 συμβαλλόμενα μέρη . Άλλες έξι χώρες, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών, υπέγραψαν αλλά δεν επικύρωσαν το Σύμφωνο. Η Ελλάδα κύρωσε το Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα με τον νόμο 1532/85.

3. Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων : ρόλος και αρμοδιότητες

Η Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων (CESCR) είναι ένα σώμα ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων που παρακολουθεί την εφαρμογή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα από τα κράτη μέλη του. Η Επιτροπή ιδρύθηκε με το ψήφισμα ECOSOC 1985/17 της 28ης Μαΐου 1985 για την εκτέλεση των λειτουργιών παρακολούθησης που έχουν ανατεθεί στο Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών (ECOSOC) στο Μέρος IV του Συμφώνου.

Όλα τα συμβαλλόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να υποβάλλουν στην Επιτροπή τακτικές εκθέσεις σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής των δικαιωμάτων. Τα κράτη πρέπει να αναφέρουν αρχικά εντός δύο ετών από την αποδοχή του Συμφώνου και εν συνεχεία ανά πενταετία. Η Επιτροπή εξετάζει κάθε έκθεση και αντιμετωπίζει τις ανησυχίες και τις συστάσεις της στο κράτος μέρος με τη μορφή «τελικών παρατηρήσεων».

Εκτός από τη διαδικασία υποβολής εκθέσεων, το Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα, που τέθηκε σε ισχύ στις 5 Μαΐου 2013, παρέχει στην Επιτροπή την αρμοδιότητα να λαμβάνει και να εξετάζει τις ανακοινώσεις ατόμων που ισχυρίζονται ότι τα δικαιώματά τους, δυνάμει του Συμφώνου, παραβιάζονται. Η Επιτροπή μπορεί επίσης, υπό ορισμένες περιστάσεις, να διεξάγει έρευνες για σοβαρές ή συστηματικές παραβιάσεις οποιονδήποτε οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων που ορίζονται στο Σύμφωνο και να εξετάζει τις διακρατικές καταγγελίες.

4. Άρθρο 11 Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα

1. Τα συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε προσώπου για ένα επίπεδο διαβίωσης ανεκτό για το ίδιο και την οικογένειά του, συμπεριλαμβανομένης της κατάλληλης διατροφής, ενδυμασίας και κατοικίας, συγχρόνως δε και το δικαίωμα της συνεχούς βελτιώσεως των συνθηκών διαβίωσής του. Τα κράτη θα λάβουν τα κατάλληλα μέτρα για τη διασφάλιση του δικαιώματος αυτού, αναγνωρίζοντας στην περίπτωση αυτή την ουσιώδη σημασία της διεθνούς συνεργασίας, που βασίζεται στην ελεύθερη συναίνεση.
2. Τα συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το βασικό δικαίωμα κάθε προσώπου για την προστασία του από την πείνα και θα θεσπίσουν μόνα τους ή με τη διεθνή συνεργασία τα απαιτούμενα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των συγκεκριμένων προγραμμάτων:
  - i. για τη βελτίωση των μεθόδων παραγωγής, διατήρησης και δια νομής τροφίμων, με την πλήρη χρησιμοποίηση όλων των τεχνικών και επιστημονικών γνώσεων, με τη μετάδοση γνώσεων σχετικών με τις αρχές που διέπουν τη διατροφή και με την ανάπτυξη ή αναμόρφωση των αγροτικών συστημάτων με τρόπο που διασφαλίζει την καλύτερη αξιοποίηση και χρήση των φυσικών πόρων.
  - ii. για τη διασφάλιση της δίκαιης κατανομής των παγκόσμιων αποθεμάτων τροφίμων ανάλογα με τις ανάγκες που υπάρχουν κάθε φορά, λαμβανομένων υπόψη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα κράτη εισαγωγής καθώς και κράτη εξαγωγής τροφίμων.

5. Άρθρο 12 Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα

1. Τα συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε προσώπου να απολαμβάνει την καλύτερη δυνατή σωματική και ψυχική υγεία.
2. Τα μέτρα που θα λάβουν τα συμβαλλόμενα Κράτη, για την εξασφάλιση της πλήρους άσκησης του δικαιώματος αυτού πρέπει να περιλαμβάνουν επίσης και τα απαιτούμενα μέτρα για τη διασφάλιση:
  - i. Της μείωσης των θνησιγενών βρεφών και της θνησιμότητας αυτών καθώς και της υγιεινής ανάπτυξης των παιδιών

- ii. Της βελτιώσεως όλων των τομέων υγιεινής του περιβάλλοντος και της βιομηχανικής υγιεινής
- iii. Της προφυλάξεως και θεραπείας επιδημικών, ενδημικών, επαγγελματικών και άλλων ασθενειών και της καταπολέμησης αυτών
- iv. Της δημιουργίας συνθηκών που μπορούν να εξασφαλίζουν σε όλους ιατρικές υπηρεσίες και ιατρική περίθαλψη σε περίπτωση ασθένειας

6. Βασικές θέσεις του Γενικού Σχολίου Νο.15 (άρθρο 11 και 12)

Εισαγωγή

1. Το νερό είναι ένας περιορισμένος φυσικός πόρος και ένα δημόσιο αγαθό θεμελιώδες για τη ζωή και την υγεία. Το ανθρώπινο δικαίωμα στο νερό είναι απαραίτητο για μια αξιοπρεπή ζωή. Είναι προϋπόθεση για την υλοποίηση άλλων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η Επιτροπή αντιμετωπίζει διαρκώς τη γενικευμένη άρνηση του δικαιώματος στο νερό τόσο σε αναπτυσσόμενες όσο και σε ανεπτυγμένες χώρες. Πάνω από ένα δισεκατομμύριο άτομα δεν έχουν πρόσβαση βασική πρόσβαση σε νερό, ενώ αρκετά δισεκατομμύρια δεν έχουν πρόσβαση σε επαρκή υγιεινή, που είναι η κύρια αιτία μόλυνσης των υδάτων και ασθενειών που συνδέονται με το νερό. Η συνεχιζόμενη μόλυνση, η εξάντληση και η άνιση κατανομή του νερού επιδεινώνει την υφιστάμενη φτώχεια. Τα συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα για να αναγνωρίσουν, χωρίς διακρίσεις, το δικαίωμα στο νερό, όπως αναφέρεται σε αυτό το γενικό σχόλιο.

Νομική βάση για το δικαίωμα στο νερό

1. Το δικαίωμα του ανθρώπου στο νερό δίνει στον καθένα επαρκές, ασφαλές, αποδεκτό, φυσικά προσβάσιμο και οικονομικά προσιτό νερό για προσωπική και οικιακή χρήση. Μια επαρκής ποσότητα ασφαλούς νερού είναι απαραίτητη για να αποφευχθεί ο θάνατος από την αφυδάτωση, να μειώσει τον κίνδυνο εμφάνισης ασθενειών σχετιζόμενων με το νερό και να εξασφαλίσει την κατανάλωση, το μαγείρεμα και προσωπικές και οικιακές υγειονομικές απαιτήσεις.
2. Το νερό απαιτείται για μια σειρά διαφορετικών σκοπών, εκτός από την προσωπική και οικιακή χρήση, για να πραγματοποιήσει πολλά από τα δικαιώματα του Συμφώνου. Για παράδειγμα, το νερό είναι απαραίτητο για την παραγωγή τροφίμων (δικαίωμα σε επαρκή τροφή) και για να διασφαλίζει την περιβαλλοντική υγιεινή (δικαίωμα στην υγεία). Το νερό είναι απαραίτητο για την εξασφάλιση του βιοτικού επιπέδου (δικαίωμα να ζήσει κανείς προς το ζην από την εργασία) και για να απολαύσει ορισμένες πολιτιστικές δράσεις (δικαίωμα συμμετοχής στην πολιτιστική ζωή). Παρ'όλα αυτά, προτεραιότητα στην κατανομή του νερού πρέπει να δοθεί στο δικαίωμα για το νερό για προσωπική και οικιακή χρήση. Πρέπει επίσης να δοθεί προτεραιότητα στους υδάτινους πόρους που απαιτούνται για την πρόληψη ενάντια

στην πείνα και στις ασθένειες, καθώς και το νερό που απαιτείται για την εκπλήρωση των βασικών υποχρεώσεων των δικαιωμάτων του Συμφώνου.

Νερό και Δικαιώματα του Συμφώνου

1. Η Επιτροπή σημειώνει τη σημασία της εξασφάλισης βιώσιμης πρόσβασης στο νερό (βλ. Γενικό Σχ. 12 (1999)). Πρέπει να δοθεί προσοχή στην εξασφάλιση ότι οι μειονεκτούντες και οι περιθωριοποιημένοι γεωργοί, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών αγροτών, έχουν δίκαιη πρόσβαση στο νερό και στα συστήματα διαχείρισης του νερού, συμπεριλαμβανομένης της βιώσιμης συγκομιδής βροχών και της τεχνολογίας άρδευσης. Σημειώνοντας το καθήκον του άρθρου 1, παράγραφος 2, του Συμφώνου, το οποίο προβλέπει ότι ένας λαός δεν μπορεί να «στερηθεί τα μέσα διαβίωσης του, τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι υπάρχει επαρκής πρόσβαση στο νερό για τη διαβίωση και για την εξασφάλιση των βιοτικών πόρων των αυτόχθονων λαών.
2. Η περιβαλλοντική υγιεινή, ως πτυχή του δικαιώματος υγείας σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 2 (β) του Συμφώνου, περιλαμβάνει τη λήψη μέτρων χωρίς διακρίσεις για την πρόληψη των απειλών για την υγεία από μη ασφαλείς και τοξικές συνθήκες νερού. Παραδείγματος χάριν, τα συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι προστατεύονται οι φυσικοί υδάτινοι πόροι εναντίον των μολύνσεων από επιβλαβείς ουσίες και παθογόνα μικρόβια. Ομοίως, τα Κράτη μέλη θα πρέπει να παρακολουθούν και να καταπολεμούν καταστάσεις στις οποίες τα υδάτινα οικοσυστήματα λειτουργούν ως βιότοπο για φορείς ασθενειών οι οποίοι θέτουν σε κίνδυνο την ανθρώπινη ζωή.

Κανονιστικές διατάξεις για το δικαίωμα στο νερό

1. Το δικαίωμα στο νερό περιέχει τόσο ελευθερίες όσο και δικαιώματα. Οι ελευθερίες περιλαμβάνουν το δικαίωμα διατήρησης της πρόσβασης στις υπάρχουσες παροχές ύδατος που είναι απαραίτητες για το δικαίωμα στο νερό, και το δικαίωμα να είναι ελεύθερη από παρεμβολές, όπως το δικαίωμα να είναι ελεύθερη από αυθαίρετες αποσυνδέσεις ή μόλυνση του νερού. Αντίθετα, τα δικαιώματα περιλαμβάνουν το δικαίωμα σε ένα σύστημα ύδρευσης και διαχείρισης, που παρέχει ίσες ευκαιρίες για τους ανθρώπους να απολαμβάνουν το δικαίωμα στην ύδρευση.
2. Τα στοιχεία του δικαιώματος στο νερό πρέπει να είναι επαρκή για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, τη ζωή και την υγεία, σύμφωνα με τα άρθρα 11, παράγραφοι 1 και 12. Το νερό πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κοινωνικό και πολιτιστικό αγαθό και όχι κυρίως ως οικονομικό αγαθό. Ο τρόπος αναγνώρισης του δικαιώματος στο νερό πρέπει επίσης να είναι βιώσιμος, εξασφαλίζοντας ότι το δικαίωμα μπορεί να αναγνωρισθεί από τις παρούσες αλλά και τις μελλοντικές γενιές.

3. Ενώ η επάρκεια του νερού που απαιτείται για το δικαίωμα στο νερό μπορεί να διαφέρει σύμφωνα με διαφορετικές συνθήκες, ισχύουν οι ακόλουθοι παράγοντες σε όλες τις περιπτώσεις:

α) Διαθεσιμότητα. Η παροχή νερού για κάθε άτομο πρέπει να είναι επαρκής και συνεχής για προσωπική και οικιακή χρήση. Αυτές οι χρήσεις συνήθως περιλαμβάνουν πόση, προσωπική υγιεινή, πλύσιμο ρούχων, προετοιμασία φαγητού, προσωπική και οικιακή υγιεινή. Η ποσότητα νερού που διατίθεται για κάθε άτομο πρέπει να ανταποκρίνεται στις κατευθυντήριες γραμμές του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (WHO).Ορισμένα άτομα και ομάδες μπορούν επίσης να απαιτήσουν επιπλέον νερό λόγω της υγείας, του κλίματος και των συνθηκών εργασίας.

β) Ποιότητα. Το νερό που απαιτείται για κάθε προσωπική ή οικιακή χρήση πρέπει να είναι ασφαλές, επομένως απαλλαγμένο από μικροοργανισμούς, χημικές ουσίες και ακτινολογικούς κινδύνους που συνιστούν απειλή για την υγεία ενός ατόμου. Επιπλέον, το νερό πρέπει να έχει αποδεκτό χρώμα, οσμή και γεύση για κάθε προσωπική ή οικιακή χρήση.

γ) Προσιτότητα. Οι εγκαταστάσεις και οι υπηρεσίες ύδρευσης και ύδατος πρέπει να είναι προσιτές σε όλους χωρίς διακρίσεις, εντός της δικαιοδοσίας του συμβαλλόμενου κράτους. Η προσβασιμότητα έχει τέσσερις διαστάσεις αλληλοεπικάλυψης:

- i. Φυσική προσβασιμότητα: νερό και κατάλληλες εγκαταστάσεις ύδρευσης πρέπει να βρίσκονται σε ασφαλή φυσική πρόσβαση για όλα τα τμήματα του πληθυσμού. Επαρκές και ασφαλές νερό πρέπει να είναι προσβάσιμο σε κάθε νοικοκυριό, εκπαιδευτικό ίδρυμα και εργασιακού χώρου. Όλες οι εγκαταστάσεις και οι υπηρεσίες ύδρευσης πρέπει να είναι επαρκής σε ποιότητα, πολιτιστικά κατάλληλη και ευαίσθητες στο φύλο, τον κύκλο ζωής και το προσωπικό απόρρητο. Η φυσική ασφάλεια δεν πρέπει να απειλείται κατά την πρόσβαση σε εγκαταστάσεις και υπηρεσίες ύδρευσης .
- ii. Οικονομική προσβασιμότητα: Το νερό και οι εγκαταστάσεις και υπηρεσίες ύδρευσης, πρέπει να είναι προσιτές για όλους. Τα άμεσα και έμμεσα έξοδα και επιβαρύνσεις που σχετίζονται με την εξασφάλιση του νερού πρέπει να είναι προσιτά, και δεν πρέπει να απειλούν την υλοποίηση άλλων δικαιωμάτων του Συμφώνου.
- iii. Απαγόρευση των διακρίσεων: Οι εγκαταστάσεις και υπηρεσίες ύδρευσης πρέπει να είναι προσιτές σε όλους, συμπεριλαμβανομένων των πλέον ευάλωτων ή περιθωριοποιημένων τμημάτων του πληθυσμού, φυσικού και νομικού.

δ) Προσβασιμότητα πληροφοριών: η προσβασιμότητα περιλαμβάνει το δικαίωμα αναζήτησης, λήψης και μετάδοσης πληροφοριών σχετικών με θέματα ύδρευσης.

Ειδικά θέματα ευρύτερης εφαρμογής

1. Η υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να εγγυώνται ότι απολαμβάνεται το δικαίωμα στο νερό χωρίς διακρίσεις (άρθρο 2, παράγραφος 2) και εξίσου μεταξύ ανδρών και γυναικών (άρθρο 3), διεισδύει σε όλες τις υποχρεώσεις του Συμφώνου. Το Σύμφωνο απαγορεύει έτσι οποιεσδήποτε διακρίσεις λόγω φυλής, χρώματος, φύλου, ηλικίας, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής ή άλλης άποψης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, περιουσίας, γέννησης, σωματικής ή διανοητικής αναπηρίας, συμπεριλαμβανομένου του αστικού, πολιτικού, κοινωνικού ή άλλου καθεστώτος, το οποίο έχει την πρόθεση ή το αποτέλεσμα να ακυρώσει ή να βλάψει την ισότητα την απόλαυση ή την άσκηση του δικαιώματος στο νερό. Η Επιτροπή υπενθυμίζει την παράγραφο 12 του Γενικού Σχολίου Νο. 3 (1990), το οποίο δηλώνει ότι ακόμη και σε περιόδους σοβαρών περιορισμών στους πόρους, τα ευάλωτα μέλη της κοινωνίας πρέπει να προστατεύονται με την υιοθέτηση στοχευμένων προγραμμάτων χαμηλού κόστους.
2. Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να λάβουν μέτρα για την κατάργηση των de facto απαγορευμένων κατηγοριών διακρίσεων, όταν άτομα και ομάδες στερούνται των μέσων ή δικαιώματα που απαιτούνται για την επίτευξη του δικαιώματος στο νερό. Τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η κατανομή των υδάτινων πόρων και οι επενδύσεις στο νερό διευκολύνουν την πρόσβαση στο νερό για όλα τα μέλη της κοινωνίας. Η ακατάλληλη κατανομή πόρων μπορεί να οδηγήσει σε διακρίσεις που μπορεί να μην είναι εμφανείς. Για παράδειγμα, οι επενδύσεις δεν πρέπει να υποστηρίζουν δυσανάλογα τις δαπανηρές υπηρεσίες παροχής νερού και τις εγκαταστάσεις που είναι συχνά προσβάσιμες μόνο σε ένα μικρό, προνομιούχο μέρος του πληθυσμού, παρά να υποστηρίζουν τις υπηρεσίες και εγκαταστάσεις που ωφελούν ένα πολύ μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού.
3. Όσον αφορά το δικαίωμα στο νερό, τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν ειδική υποχρέωση να παρέχουν σε εκείνους που δεν διαθέτουν επαρκή μέσα, το απαραίτητο νερό και να αποτρέψουν τυχόν διακρίσεις σε διεθνείς απαγορευμένες κατηγορίες διακρίσεων.
4. Ενώ το δικαίωμα στο νερό ισχύει για όλους, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη προσοχή σε εκείνα τα άτομα και τις ομάδες που αντιμετωπίζουν παραδοσιακά δυσκολίες στην άσκηση αυτού του δικαιώματος, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των παιδιών, των μειονοτικών ομάδων, αυτόχθονων λαών, προσφύγων, αιτούντων άσυλο, εσωτερικά εκτοπισθέντων, μεταναστών εργαζόμενων, φυλακισμένων και κρατούμενων. Συγκεκριμένα, τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να λάβουν μέτρα εξασφαλίζοντας ότι:

Υποχρεώσεις των Κρατών

Γενικές νομικές υποχρεώσεις

1. Τα συμβαλλόμενα κράτη έχουν συνεχή υποχρέωση σύμφωνα με το Σύμφωνο να προχωρήσουν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα και αποτελεσματικά προς την πλήρη υλοποίηση του δικαιώματος στο νερό. Η υλοποίηση του δικαιώματος πρέπει να είναι εφικτή και πραγματοποιήσιμη, καθώς όλα τα συμβαλλόμενα κράτη ασκούν έλεγχο σε ένα ευρύ φάσμα πόρων, συμπεριλαμβανομένων των υδάτων, της τεχνολογίας, των οικονομικών πόρων και της διεθνούς βοήθειας, όπως και με όλα τα άλλα δικαιώματα στην το Σύμφωνο.
2. Υπάρχει ισχυρό τεκμήριο ότι τα αναδρομικά μέτρα που λαμβάνονται σε σχέση με το δικαίωμα στο νερό απαγορεύονται από τη Σύμβαση. Εάν υπάρχουν σκόπιμα μέτρα, τα κράτη μέλη έχουν το βάρος να αποδείξουν ότι αυτά έχουν εισαχθεί μετά από την προσεκτική εξέταση όλων των εναλλακτικών λύσεων και αυτά δικαιολογούνται σε σχέση με το σύνολο των δικαιωμάτων που προβλέπονται από το Σύμφωνο ,στο πλαίσιο της πλήρους χρήσης των μέγιστων διαθέσιμων από το κράτος πόρων.
3. Το δικαίωμα στο νερό, όπως κάθε ανθρώπινο δικαίωμα, επιβάλλει τρεις τύπους υποχρεώσεων στα συμβαλλόμενα κράτη: υποχρεώσεις σεβασμού, υποχρεώσεις προστασίας και υποχρεώσεις προς εκπλήρωση.

α) Υποχρεώσεις σεβασμού

4. Η υποχρέωση σεβασμού απαιτεί από τα κράτη μέρη να μην παρεμβαίνουν άμεσα ή έμμεσα, με την απόλαυση του δικαιώματος του νερού. Η υποχρέωση περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, να μην ασκούν καμία πρακτική ή δραστηριότητα που αρνείται ή περιορίζει ίση πρόσβαση σε επαρκές νερό παρεμποδίζοντας αυθαίρετα τις συνηθισμένες ή παραδοσιακές ρυθμίσεις για την κατανομή του νερού · μειώνοντας παράνομα ή ρυπαίνοντας το νερό.
5. Η Επιτροπή σημειώνει ότι κατά τη διάρκεια ένοπλων συγκρούσεων, καταστάσεων έκτακτης ανάγκης και φυσικών καταστροφών, το δικαίωμα στην νερό καλύπτει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τα κράτη μέλη δεσμευόμενα από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο

β) Υποχρεώσεις προστασίας

6. Η υποχρέωση προστασίας υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να εμποδίζουν τρίτους, οι οποίοι παρεμποδίζουν με οποιονδήποτε τρόπο την απόλαυση του δικαιώματος του νερού. Τρίτα μέρη συμπεριλαμβάνουν άτομα, ομάδες, εταιρείες και άλλες οντότητες

καθώς και πράκτορες που ενεργούν υπό την εξουσία τους. Η υποχρέωση περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την υιοθέτηση των αναγκαίων και αποτελεσματικών νομοθετικών και άλλων μέτρων για τον περιορισμό.

γ) Υποχρεώσεις προς εκπλήρωση

7. Η υποχρέωση εκπλήρωσης μπορεί να αναλυθεί στις υποχρεώσεις διευκόλυνσης, προώθησης και παροχής. Η υποχρέωση διευκόλυνσης απαιτεί από το Κράτος να λάβει θετικά μέτρα για να βοηθήσει τα άτομα και τις κοινότητες να απολαύσουν το δικαίωμα στο νερό. Η υποχρέωση προώθησης υποχρεώνει το Συμβαλλόμενο Κράτος να λάβει μέτρα για να εξασφαλίσει την κατάλληλη εκπαίδευση σχετικά με την υγιεινή χρήση του νερού, την προστασία των υδάτινων πόρων και τις μεθόδους ελαχιστοποίησης της σπατάλης του νερού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη είναι, επίσης, υποχρεωμένα να εκπληρώσουν το δικαίωμα, όταν άτομα ή ομάδα δεν είναι σε θέση - για λόγους πέραν του ελέγχου τους - να το πραγματοποιήσουν οι ίδιοι, με τα μέσα που διαθέτουν.
8. Η υποχρέωση εκπλήρωσης περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων:
  - i. την επαρκή αναγνώριση αυτού του δικαιώματος εντός των εθνικών, πολιτικών και νομικών συστημάτων, κατά προτίμηση μέσω νομοθετικής εφαρμογής
  - ii. την υιοθέτηση μίας εθνικής στρατηγικής για το νερό και ένα σχέδιο δράσης για την υλοποίηση αυτού του δικαιώματος
  - iii. τη διασφάλιση ότι το νερό είναι οικονομικά προσιτό σε όλους
  - iv. τη διευκόλυνση της βελτιωμένης και βιώσιμης πρόσβασης στο νερό, ιδιαίτερα στις αγροτικές και υποβαθμισμένες αστικές περιοχές.

Διεθνείς υποχρεώσεις

9. Για να συμμορφωθούν με τις διεθνείς υποχρεώσεις σχετικά με το δικαίωμα στο νερό, τα Συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να σε σέβονται την απόλαυση του δικαιώματος σε άλλες χώρες. Η διεθνής συνεργασία απαιτεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη να απέχουν από ενέργειες που παρεμποδίζουν - άμεσα ή έμμεσα - την απόλαυση του δικαιώματος στο νερό σε άλλες χώρες. Εκεί όπου τα Συμβαλλόμενα Κράτη μπορούν να λάβουν μέτρα για να επηρεάσουν άλλα κράτη να σέβονται το δικαίωμα, με νομικά ή πολιτικά μέσα, αυτά τα μέτρα πρέπει να λαμβάνονται σύμφωνα με τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και το εφαρμοστέο διεθνές δίκαιο.
10. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να αποφεύγουν πάντα να επιβάλλουν εμπόριο ή παρεμφερή μέτρα, που εμποδίζουν την προμήθεια νερού, καθώς επίσης, αγαθά και υπηρεσίες που είναι απαραίτητα για τη διασφάλιση του δικαιώματος στο νερό.
11. Ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πόρων, τα Κράτη θα πρέπει να διευκολύνουν την υλοποίηση του δικαιώματος στο νερό σε άλλες χώρες, όπως μέσω της παροχής υδάτινων πόρων, οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, καθώς επίσης, να παρέχουν την απαραίτητη βοήθεια όταν απαιτείται.
12. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι το δικαίωμα στο νερό λαμβάνεται δεόντως υπόψη σε διεθνείς συμφωνίες και, για τον σκοπό αυτό, θα

πρέπει να εξετάσουν την ανάπτυξη περαιτέρω νομοθετικών οργάνων.

Παραβιάσεις

1. Για να αποδείξουν τη συμμόρφωση με τις γενικές και ειδικές τους υποχρεώσεις, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να αποδείξουν ότι έχουν λάβει τα απαραίτητα εφικτά μέτρα για την υλοποίηση του δικαιώματος στο νερό.
2. Κατά τον προσδιορισμό των ενεργειών ή των παραλείψεων που συνιστούν παραβίαση του δικαιώματος στο νερό, είναι σημαντικό να γίνει διάκριση της ανικανότητας από την απροθυμία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους να συμμορφωθεί με τις υποχρεώσεις του σε σχέση με το δικαίωμα στο νερό.
3. Μολονότι δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί εκ των προτέρων ένας πλήρης κατάλογος παραβιάσεων, μπορούν να χωριστούν στις ακόλουθες κατηγορίες :
  - α) παραβιάσεις της υποχρέωσης σεβασμού
  - β) παραβιάσεις της υποχρέωσης προστασίας
  - γ) παραβιάσεις της υποχρέωσης εκπλήρωσης

Εφαρμογή σε διεθνές επίπεδο

Νομοθεσία, στρατηγικές και πολιτικές

1. Η υπάρχουσα νομοθεσία, οι στρατηγικές και οι πολιτικές θα πρέπει να επανεξεταστούν για να εξασφαλιστεί ότι είναι συμβατές με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το δικαίωμα στο νερό, και θα πρέπει να καταργηθούν ή να τροποποιηθούν, αν δεν είναι σύμφωνες με τις απαιτήσεις του Συμφώνου.
2. Το καθήκον λήψης μέτρων επιβάλλει σαφώς στα Συμβαλλόμενα Κράτη την υποχρέωση να υιοθετήσουν μία εθνική στρατηγική ή σχέδιο δράσης για την υλοποίηση του δικαιώματος ύδρευσης.
3. Η εθνική στρατηγική για το νερό και το σχέδιο δράσης θα πρέπει, επίσης, να βασίζεται στις αρχές της λογοδοσίας, της διαφάνειας και της ανεξαρτησίας της δικαστικής εξουσίας, δεδομένου ότι η χρηστή διακυβέρνηση είναι απαραίτητη για την αποτελεσματική εφαρμογή όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της υλοποίησης του δικαιώματος στο νερό.
4. Θα πρέπει να ληφθούν μέτρα, ώστε να εξασφαλισθεί επαρκής συντονισμός μεταξύ των εθνικών υπουργείων, των περιφερειακών και των τοπικών αρχών, προκειμένου να συνδυαστούν οι πολιτικές που σχετίζονται με το νερό.
5. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη είναι υποχρεωμένα να παρακολουθούν αποτελεσματικά την υλοποίηση του δικαιώματος ύδρευσης. Κατά την παρακολούθηση της προόδου προς την υλοποίηση του δικαιώματος, τα Συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να προσδιορίσουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες που επηρεάζουν την εφαρμογή των υποχρεώσεών τους.

Δείκτες και σημεία αναφοράς

6. Για να βοηθηθεί η διαδικασία παρακολούθησης, πρέπει να προσδιοριστούν οι δείκτες για το δικαίωμα στο νερό στις εθνικές στρατηγικές για το νερό ή στα σχέδια δράσης. Οι δείκτες θα πρέπει να σχεδιαστούν για να παρακολουθούν - σε εθνικό και διεθνές επίπεδο - τις υποχρεώσεις του Συμβαλλόμενου Κράτους, βάσει των άρθρων 11, παράγραφος 1, και 12. Οι δείκτες θα πρέπει:

- α) να αντιμετωπίζουν τις διάφορες συνιστώσες του επαρκούς νερού (όπως είναι η επάρκεια, η ασφάλεια και η αποδοχή, η οικονομική προσιτότητα και η φυσική προσβασιμότητα)
- β) να αναλύονται από τους απαγορευμένους λόγους διακρίσεων
- γ) να καλύπτουν όλα τα άτομα που κατοικούν στην εδαφική δικαιοδοσία του Συμβαλλόμενου Κράτους ή υπό τον έλεγχό τους.

7. Έχοντας προσδιορίσει το κατάλληλο δικαίωμα στους δείκτες του νερού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη καλούνται να καθορίσουν τα κατάλληλα εθνικά σημεία αναφοράς, σε σχέση με κάθε δείκτη. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας υποβολής περιοδικών εκθέσεων, η Επιτροπή θα συμμετάσχει σε μία διαδικασία “οριοθέτησης του πεδίου” με το Συμβαλλόμενο Κράτος. Ο καθορισμός των στόχων περιλαμβάνει την από κοινού εξέταση, από το Συμβαλλόμενο Κράτος και από την Επιτροπή, των δεικτών και των εθνικών σημείων αναφοράς, που στη συνέχεια θα δώσουν τους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν κατά την επόμενη περίοδο αναφοράς. Στα επόμενα πέντε έτη, το Συμβαλλόμενο Κράτος θα χρησιμοποιεί αυτά τα εθνικά σημεία αναφοράς για να βοηθήσει στην παρακολούθηση της εφαρμογής του δικαιώματος στο νερό. Στη συνέχεια, κατά την επόμενη περίοδο αναφοράς, το Συμβαλλόμενο Κράτος και η Επιτροπή θα εξετάσουν αν έχουν επιτευχθεί ή όχι τα κριτήρια αναφοράς και τους λόγους για τυχόν δυσκολίες που ενδεχομένως αντιμετωπίστηκαν.

Ένδικα μέσα και λογοδοσία

- 8. Τα άτομα ή οι ομάδες που έχουν στερηθεί το δικαίωμά τους στο νερό θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε αποτελεσματικά δικαστικά ή άλλα πρόσφορα ένδικα μέσα, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο (βλ. Γενικό Σχόλιο αριθ.9 (1998), παράγραφος 4, και Αρχή 10 του Ρίο σχετικά με το περιβάλλον και την ανάπτυξη. Όλα τα θύματα παραβιάσεων του δικαιώματος στο νερό πρέπει να δικαιούνται επαρκή αποκατάσταση, συμπεριλαμβανομένης της αποκατάστασης, αποζημίωσης, ικανοποίησης ή εγγυήσεων μη επανάληψης.
- 9. Πριν διεξαχθεί από το Συμβαλλόμενο Κράτος ή από οποιονδήποτε τρίτο κάποια ενέργεια που παρεμποδίζει το δικαίωμα του ατόμου στο νερό, οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να διασφαλίσουν ότι οι ενέργειες αυτές εκτελούνται με τρόπο που να δικαιολογείται από τον νόμο και να είναι συμβατός με το Σύμφωνο.
- 10. Η ενσωμάτωση στην εγχώρια έννομη τάξη διεθνών οργάνων που αναγνωρίζουν το δικαίωμα στο νερό μπορεί να ενισχύσει σημαντικά το πεδίο και την αποτελεσματικότητα των ένδικων μέσων και θα πρέπει να ενθαρρύνεται σε όλες τις περιπτώσεις.
- 11. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη πρέπει να σέβονται, να προστατεύουν, να διευκολύνουν και να προωθούν το έργο των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλων μελών της κοινωνίας των πολιτών με σκοπό να βοηθήσουν τις ευάλωτες ή περιθωριοποιημένες ομάδες στην υλοποίηση του δικαιώματός τους στο νερό.

Υποχρεώσεις των φορέων εκτός από τα κράτη

- 1. Οι οργανισμοί των Ηνωμένων Εθνών και άλλοι διεθνείς οργανισμοί που ασχολούνται με το νερό, καθώς επίσης, διεθνείς οργανισμοί που ασχολούνται με το εμπόριο θα πρέπει να συνεργάζονται αποτελεσματικά με τα Συμβαλλόμενα Κράτη, αξιοποιώντας τη σχετική τους εμπειρογνωμοσύνη, σε σχέση με την εφαρμογή του δικαιώματος ύδρευσης σε εθνικό επίπεδο. Τα διεθνή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ιδίως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα, θα πρέπει να λάβουν υπ'όψιν το

δικαίωμα στο νερό στις δανειακές τους πολιτικές, στις συμβάσεις πίστωσης, στα προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής και σε άλλα αναπτυξιακά έργα (βλ. Γενικό Σχόλιο αριθ.2 (1990)), έτσι ώστε να προωθηθεί η απόλαυση του δικαιώματος στο νερό.

7. Θέματα προς συζήτηση

1. Ποια μέτρα πρέπει να περιλαμβάνουν οι εθνικές στρατηγικές των συμβαλλόμενων κρατών για την υλοποίηση του δικαιώματος ύδρευσης ;
2. Τι ενέργειες μπορούν να λάβουν τα συμβαλλόμενα κράτη σε διεθνές επίπεδο και σε συνεργασία με διεθνείς φορείς για την προάσπιση του δικαιώματος στο νερό ;

8. Ενδεικτικές επιλογές για πρόσθετη μελέτη

1. Τα πρωτότυπα κείμενα των Γενικών Σχολίων που είναι διαθέσιμα στον παρακάτω σύνδεσμο : http://www2.ohchr.org/english/issues/water/docs/CESCR_GC_15.pdf
2. Η μηχανή αναζήτησης σχετικά με το ποιες διεθνείς συνθήκες ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει υπογράψει και κυρώσει κάθε κράτος του ΟΗΕ. Έμφαση πρέπει να δοθεί στο αν το συγκεκριμένο κράτος έχει υπογράψει και κυρώσει το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα : <http://indicators.ohchr.org>
3. Οι εκθέσεις της Επιτροπής για τα κράτη μέρη (με έμφαση κάθε εμπειρογνώμονας στο κράτος το οποίο εκπροσωπεί στην Επιτροπή) που είναι διαθέσιμες στο : http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=27
4. Οι "Παρατηρήσεις" (με έμφαση στο κάθε κράτος που εκπροσωπεί ο κάθε εμπειρογνώμονας) της Επιτροπής για τα κράτη μέρη που είναι διαθέσιμες στο : http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=9&DocTypeID=5

9. Βιβλιογραφία - Ηλεκτρονικές πηγές

1. <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/CESCRIndex.aspx>
2. <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CESCR/Pages/Membership.aspx>
3. http://www2.ohchr.org/english/issues/water/docs/CESCR_GC_15.pdf
4. http://www.naskouperraki.gr/wp-content/uploads/2014/12/Άρθρο_για_τιμητικό_τόμο_Ko-libre.pdf
5. http://www.un.org/waterforlifedecade/human_right_to_water.shtml
6. http://www.who.int/water_sanitation_health/en/righttowater.pdf
7. <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/pr91/en/>
8. https://www.unicef.org/media/files/Current_Issues_Paper-The_Rights_to_Safe_Water_and_Sanitation.pdf
9. http://www.naskouperraki.gr/wp-content/uploads/2015/01/Nask_Perraki_12_merosA.pdf
10. http://www.naskouperraki.gr/wp-content/uploads/2015/01/Nask_Perraki_12_merosB.pdf
11. https://www.academia.edu/10242068/Το_%CE%A0%CF%81%CE%BF%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%A0%CF%81%CF%89%CF%84%CF%8C%CE%BA%CE%BF%CE%BB%CE%BB%CE%BF_%CF%83%CF%84%CE%BF_%CE%A3%CF%8D%CE%BC%CF%86%CF%89%CE%BD%CE%BF_%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%84%CE%B1_%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC_%CE%94%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%8E%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1_2010
12. Committee on Economic, Social and Cultural Rights , General Comment No.15 : Articles 11 and 12 (Right to water), 29th session, 2002